

Ayşe Sarısayın

Kuşlarla Giden

*Kutlar yeni evlileri nikâh törenlerinde
İhtiyar kızlar, genç dullar.
Solmuş resimler içinde kurutulmuş menekşe
Kokar koparıldığı günkü kadar taze
Gerilerde bir gülüşle mutsuz
Gülümser yaşlı kız
Bilirim.*

Behçet Necatigil

O porselen takımı hiç görmedim, Rikkat Teyzeyi de. Yine de resimlerini çizebildim tüm ayrıntularıyla.

Rikkat Teyzenin bir fotoğrafı dururdu sofadaki aynalı konsolun üstünde. Ahşap, el oyması bir çerçevede ablasının yanında, başı olması gerekenden biraz daha dik, uzaklara bakarak gülümseyen genç bir kız. Siyah-beyaz, zaman içinde sararmış bir fotoğraf...

Hayallerimdeki resim o fotoğrafa benzemezdi. Rikkat Teyzenin hülyalı bakışlarına uzun ve dalgalı saçlar yakıştırmıştım, o yılların modasına uygun, kısa kesilmiş saçlarının yerine. Boyununu biraz uzatmış, başını iyice dikleştirmiştim. Bir kuğuyu anımsatıyordu benim resmimdeki genç kız.

Porselen takımdan ise hiçbir iz kalmamıştı, yıllar sonra annemden dinlediklerim dışında. Ama resimlerini çok daha önceleri, küçük bir çocukken yaptığıma inanıyorum ben. Uzayıp giden yaz ikindilerinde, çoğunlukla kapalı duran ağır kadife perdelerden içeri sızan ışıklarla çizildi o resimler. Sabiha Hanım Teyze yarı karanlık sofada gözleri kapalı, uyur uyanık otururken, annemle Fitnat Teyze anlamadığım fısıltılarla konuşurken...

O gün, ilk defa çıktı ortalığa porselen takım. Akşam yemeğine davet edilen misafirlere sofraya hazırlanırken. Son görüşüm de aynı gün, yine. Sabiha Hanım Teyzem bir ara "Fitnat'ın

çeyizine ayırmıştım,” demişti usulca, “ama bu akşam kullanalım deyince sesini çıkarmadı, sağ olsun...” Tabakların kenarında belli belirsiz, uçuk pembe kuş desenleri vardı. Öyle inceydi ki tabaklar, bir zarar veririm korkusuyla üst üste koymadım, teker teker taşıyıp yerleştirdim sofraya hepsini. Oval servis tabaklarıyla büyük çorba kâsesine dokunmaya ürktüm. “Fitnat Abla, sen götürüver şunları ne olur,” dedim, “bir sakarlık yaparım da Allah korusun! İçime dert olur sonra...”

Uçuk pembe kuşları, tutsak oldukları porselen tabaklardan çıkarıp gökyüzüne salıvermiştim çizdiğim resimlerde. Evimizin çevresindeki ağaçlardan seslerini duyduğum kumrular gibi anaç, Kadıköy'den vapura bindiğimizde üstümüzde çığlık çığlığa uçuşan martılar kadar vakur ve özgürdüler aynı zamanda. Kuğuları da çağırıyorlardı, Rikkat Teyzeninkine benzeyen uzun boyunlarıyla. Tüm kız çocukları gibi pembeye düşkünlüğünden olsa gerek, renklerini koyulaştırmıştım biraz. Pembe kuş olur muydu? Elbette; yeşil kuş nasıl oluyorsa, pembe de olurdu. Zümrüdü Anka'nın yeşil olduğundan öylesine emindim ki!

Çizdiğim kuşları bodrum katta gördüğüm boş kafese koymayı da denedim sonradan, ama sığdıramadım bir türlü. Benzerine daha önce hiç rastlamadığım tahta kuş kafesine... “Sizin kuşunuz mu vardı?” diye sormuştum Fitnat Teyzeye. “Vardı,” demişti gülümseyerek, “çok eskiden... Rikkat'in kuşu, bir kanarya. İsim de takmıştı ona Rikkat: Behlül! Okuduğu bir romanın vefasız kahramanı... Rikkat şarkı söylediğinde, Behlül de ötmeye başlardı onunla birlikte.” Kuşa ne olduğunu sormaya cesaret edememiştim o gün. Rikkat Teyze gibi Behlül'ün de, duyulur duyulmaz fısıltıların dışında konuşulamayacağını sanmıştım belki de.

Gümüş çatal-bıçak takımlarıyla kristal su bardaklarını, seyrek olmakla birlikte daha önce de görmüştüm birkaç defa. El işlemesi, beyaz sofranın örtüsünü de öyle. Ama akşam için bir daha kolalandı sıkı sıkıya, en ufak bir kırışıklık kalmaması için. Hatta Sabiha Hanım Teyzem, kendi elleriyle yaptı son ütüyü, yıllardır ev işlerinden elini eteğini çekmiş olmasına rağmen. Kimselere güvenemedi o gün. “Kızım, yardıma geliverirsen sabahtan, çok makbule geçer” dediği birkaç gün önce beni çağırırken. “Rikkat bulutların üstünde, malum... Kendine bile hayrı yok duyduğundan beri! Ya Fitnat başa çıkamazsa, eksik bir şey kalırsa diye heyecanım. Önden bir çorba yapalım diyorum, süzme mercimek münasip mi? Düğün çorbası daha göz doyurucu olur da yakışık almaz belki. Hünkârbeğendi, arkasından yaprak sarma, nemse böreği... Yoksa su böreği mi açsak? Sadullah Bey rahmetli olalı kurulmuyor evimizde böyle sofralar, biliyorsun. Telaşlandım şimdi böyle, aniden... Aman kızım, gel de toparlayıver bizi. Tatlıya da karar veremedim daha, kaymaklı ekmek kadayıfı mı, sakızlı muhallebi mi, ne dersin?”

Çok eskiden, belki de ben doğmadan önce yaşanmış bir zamana ait bu konuşmaların hiçbirini duymadım elbette, tümü hayal ürünü bu sözlerin. O ailenin hikâyesini yıllar sonra annemden dinlediğimde, çocukluğumda sık sık gittiğim bir evden anımsadıklarına, çoğunu

anlayamadığım fisiltılara bu sözleri yakıştırdım; hayallerin bazen yaşananlardan daha gerçek olduğuna inanarak.

Rikkatçiğim hiçbir işin ucundan tutmadı o gün. Hakkıydı tabii, hayatında ilk defa oluyordu böyle bir heyecan, ama yine de... Bir ara Fitnat Abla, kilerden kuru soğan getirmesini isteyince de hırçınlaşıverdi aniden. "Gidemem, kendin al!" diye kestirip attı. "Saçlarımı kurutuyorum. Hem yorulmamam lazım, akşama kimin için geliyorlar?" Fitnat Abla önce sesini çıkarmadı tatsızlık çıkmasın diye; ama gözleri dolu doluydu kilerden dönerken. Baktım, dayanamayıp bir şeyler söyleyecek, kulağına eğildim hemen. "Aldırma, bilmez misin kardeşini," dedim, "büyüklük sende kalsın yine." Sustu, içine attı her zamanki gibi.

Fatih'te eski, ahşap bir konaktı oturdukları ev. Sabiha Hanım Teyze, anneannemin komşusuymuş aynı mahallede yaşadıkları yıllarda, yaşça da epey büyümüş ondan. Fitnat ve Rikkat Teyze, kızları... Anneanneler Kadıköy'e taşındıktan sonra da sürmüş dostlukları. Anneannemin erken ölümünün ardından, annem daha sık gitmeye başlamıştı Fatih'e. Moda'daki evimizden çıkıp iskeleye inmek, Kadıköy'den vapurla karşıya geçmek, otobüse binmek, tüm günümü dolduran heyecanlı bir serüvendi benim için. Ziyaretlerimiz bayramlarla, özel günlerle de sınırlı kalmazdı. Birkaç hafta gidemesek, huzursuz olurdu annem, "Yapayalnızlar zaten, ihmal ettim, ne ayıp!" diye. Anneannemin emaneti gibiydi, biri iyiden iyiye yaşlanmış, biri orta yaşlarda, bana ürküntü veren o koskoca evde nasıl yaşadıklarını anlayamadığım iki kadın.

Rikkatçiğim, canım kardeşim, akşamı hayal ederek geçirdi bütün günü. Rugan ayakkabılarını temizledi, ipek çoraplarını kontrol etti inceden inceye. Giysisini çok önceden hazırlamıştı zaten. Ne takacağına karar veremedi bir türlü, inci kolyeyle zümrüt broş arasında gidip geldi saatlerce, bunaldı. Ne annesi ne de ablası yardımcı oldu, karar vermesi için. "Neme lazım," dedi Fitnat Abla, "ben karışmam. Bir aksilik olur, burnumdan getirir sonra. Kendi bileceği iş!" Sonunda ben dayanamayıp incinin daha ağır duracağını söyledim de yatıştı Rikkatçiğim.

Annemin değişmez seslenme biçimleri vardı, her biri için. "Rahmetli Sadullah Bey Amcam, nur içinde yatsın" derdi, evin yıllar önce ölmüş babasından söz açıldığında. "Sabiha Hanım Teyzem"di yaşlı kadının adı; bir kez olsun "Sabiha Hanım Teyze" demedi ona, ne birlikteyken ne de onun olmadığı yerlerde. Fitnat Teyze "Fitnat Abla", hiç görmediğim Rikkat Teyze ise "Rikkatçiğim, canım kardeşim"di annemin dilinde. Ne zaman ondan söz açılrsa "Nasıl da ince, kırlıgandı değil mi Fitnat Abla?" demeden bitirmezdi sözlerini. Onu hiç görmediğim halde, bir yerlerden bizi izlediğini sanırdım. Belki de o konağın beni ürkütmesinin nedeni, bizim evimizle karşılaştırılmayacak büyüklüğü değil, başına neler geldiği hiçbir zaman açıkça konuşulmayan, ölü mü, yoksa sağ mı olduğunu bir türlü anlayamadığım Rikkat Teyzeydi. Tek bildiğim "artık bizimle olmadığı"ydı, ama neredeydi?

Tüm hazırlıklar tamamlanıp sofraya kurulunca, giyinmeye geldi sıra. İlk olarak Sabiha Hanım Teyzem indi aşağı, bayramlarda giydiği siyah takımıyla, ardından Fitnat Abla. Koyu yeşil taftadan, göz alıcı bir elbise vardı üstünde. Sabiha Hanım Teyzem pek hoşlanmadı onun bu halinden, ikaz etti usulca daha sade bir elbise giymesi için. Fitnat Abla nasıl olduysa, öfkelenmişti bu defa. Allaha Rikkatçığım henüz yukarıdaydı da, duymadı konuşulanları. Üstünü değiştirip geldiğinde, gözleri iyiden iyiye kızarmıştı Fitnat Abla'nın. Kolay değildi onun için de, ama hep içine attı, belli etmedi yıllar yılı. Hem sıraya da bakılırdı o zamanlar bu işlerde...”

Yaz aylarında “Burası serin oluyor kızım, sen yabancımız değilsin” diye giriş katındaki geniş sofaya alırdı bizi Sabiha Hanım Teyze. Mevsim kıssa, bu kez “Biraz dağınık, ama kusura bakmazsın, en iyi burası ısınıyor” diyerek, kömür sobasının sürekli yandığı tek yer olan oturma odasına alırdı. Babamın da bizimle birlikte geldiği kısa bayram ziyaretlerinde ise mutlaka konuk odasında otururduk. Sabiha Hanım Teyzenin, “Arifeden açtık odayı, ama ısınmamış hâlâ. Gaz sobasını da getiriver Fitnat, üşütmeyelim” demesiyle, heyecanlı dakikalar başlardı benim için. Ateşten bir topa benzeyen portatif sobanın gelmesini beklerdim sabırsızlıkla. Beyaz renkli sac sobanın dört bir yanında renkli camdan küçük pencereler, piramite benzeyen tepesinde ise kocaman, sarı bir halka vardı. Fitnat Teyze uzun, kemikli parmaklarını o halkaya geçirerek taşırdı sobayı. Soğuk kış aylarına rastlayan bayram ziyaretlerimizin en büyük eğlencesiydi, sobanın rengârenk alevlerini izlemek. Camlardan dışarı yansıyan kırmızı yeşilli ışıkların arasından pembe kuşlar gökyüzüne doğru havalanır, odada uzayıp giden sessizlik kuşların kanat sesleriyle bölünürdü ara sıra.

Fitnat Teyze anneme göstermek istediği bir elişini ya da yeni aldığı dantel ipliklerini getirmek için üst kata çıkarken, bazen “Haydi, sen de gel” derdi bana, “otura otura sıkılmışsındır”. Heyecanla çıkardım bastıkça gıcırdayan, üstü muşamba kaplı ahşap merdivenlerden. Uzun koridorda yan yana sıralanan odalardan birine girerdik.

İçinde çok az eşya olan o odadan, her tarafı işlemeli, mor bir giysi yer etmişti belleğimde, belki yine ilk kez gördüğüm için... Kalın gümüş kemeriyle birlikte duvarda asılı dururdu, ince bir naylon torbanın içinde. “Hoşuna gitti galiba,” demişti Fitnat Teyze, hayranlıkla baktığımı görünce. “Bindallı denir bu giysilere. Eskiden düğünlerde giyilirmiş.” Bir de Fitnat Teyzenin, bindallıyla çekilmiş soluk bir fotoğrafı, şifonyerin üstünde. Bindallıyı, ona değil de hiç tanımadığım kızkardeşine daha çok yakıştırmıştım nedense. Rikkat Teyzenin de o giysiyi çok istediğini, ama yalnızca ablasına alındığını düşünmüştüm. Öğleden sonra fısıltılarında kulağıma çalınan “asabi ve hırçın, sonbahar havası gibi değişken ruh hali”nin nedeni, bu bindallı mıydı yoksa?

Üç oda daha vardı üst katta. Biri Sabiha Hanım Teyzenin yatak odası, biri de babalarının çalışma odası. Ölümünden sonra aynı şekilde korudukları bu odaya da bir kez sokmuştu

beni Fitnat Teyze, babasının yazı masasını, nargilesini, duvarlardaki elyazması levhaları, eski Türkçe kitaplarla dolu kütüphanesini göstermek için. Rikkat Teyzenin olduğunu sandığım odanın kapısı ise her zaman kapalıydı. Önünden geçerken ürperirdim, onun içeride olduğunu düşünerek. Neden hiç dışarı çıkmıyordu öyleyse? Hemen uzaklaşmak, aşağıya, annemin yanına inmek istedim. Yine de fırsat buldukça üst kata çıkmaktan alıkoymazdım kendimi, Fitnat Teyze “Haydi!” dediğinde.

Rikkatçığım indi merdivenlerden son olarak. Peri kızlarına benziyordu, yalnızca saçları değil, ruhu da uçuşuyordu sanki. Bordo, ipek kadife elbisesi, siyah ipek çorapları, yüksek ökçeli rugan ayakkabıları... Tek sıra inci kolye de çok güzel durmuştu boynunda. Kapı çalınca ilk o koştı, herkesten önce. Kucağında kocaman bir gül demeti vardı geri geldiğinde. “Çiçeği önceden göndermişler,” dedi, kendinden hoşnut olduğunda hep yaptığı gibi, başını hafifçe ileri atarak. Gülleri vazoya yerleştirirken şarkılar söyledi, en çok da sevdiğimiz tangoları. Kanaryası da ona eşlik ediyordu kafesinden. Tuhaf bir adı vardı kanaryanın, geçmiş gün, unuttum şimdi...”

Çok sonraları öğrenebildim o evde yıllar yılı yaşanan dramı: Kalıtsal olduğu tahmin edilen, adı konulmamış bir akıl hastalığı, baba tarafından... On yedi yaşındaydım, Sabiha Hanım Teyzenin ölüm haberini aldığımızda, annemin çok sevdiği bir insanı kaybetmenin üzüntüsüyle anlattıklarını dinlerken. Uzak bir akrabalarının konağın gözlerden irak bir odasında birkaç yıl yaşadığını, sabahlara kadar ağlamalarına, tuhaf gülüşlerine annemin de tanık olduğunu o gün öğrendim ilk kez.

Kapı tekrar çalındı. Rikkatçığım yine yerinden fırladı açmak için, ama Sabiha Hanım Teyzem yetişip durdurdu bu defa: “Onlardır,” dedi, “senin açman yakışık almaz, ablan açsın.” Fitnat Ablanın yüzü bembeyazdı döndüğünde. “Onlar değildi,” diye kekeleydi, “çocuklar çalmış, yanlışlıkla.” Bir tuhaflık olduğu belliydi her halinden, ama Rikkatçığım, canım kardeşim hiçbir şeyin farkında değildi, şarkılar söyleyerek dolaşıyordu odadan odaya, gülleri yerleştirdiği vazoya en uygun yeri bulmak için. “Yabancı bir hanım geldi,” dedi sonunda Fitnat Abla usulca, “gelmeyeceklerini söylemek için. Vazgeçtik, başka zaman da beklemesinler diye haber göndermişler...” Üzüntüden perişan olduk, ne yapacağımızı, hele ona nasıl söyleyeceğimizi bilemedik. Sabiha Hanım Teyzem, “Belki de böylesi daha hayırlı oldu kızım!” diye fısıldadı kulağıma. “Az mı uykusuz geceler geçirdim ben! Allah biliyor, kızım yuvasını kurup mesut olsun istedim istemesine de, doğru mu yapıyoruz diye de için için endişelendim hep. ‘Doğrudan söz kesmeye gelmek istiyoruz,’ demişlerdi, ‘sizce de münasipse. Gördük, beğendik, uzatmaya ne lüzum var?’ Son anda duymuşlar demek ki, çiçeği de gönderdikten sonra... Ne yapalım, kısmet değilmiş.” Ardından da köşesine çekilince, kötü haberi vermek Fitnat Ablaya kaldı mecburen. Rikkatçığım, canım kardeşim uzaklara bakarak dinledi ablasını, hiçbir şey söylemeden de

yukarı çıktı. Biraz bekleyip ben de gittim arkasından. Giysilerini çıkarıp geceliğini giymiş, yatağın kenarına ilişmişti. Elindeki inci kolyeye bakıyordu sessizce. Yüzünde tuhaf bir gülümseme... O kadar sakın görünüyordu ki, korktum doğrusu. Konuşmaya çabaladım, ama işe yaramadı. Odadan çıkarken “Zümrüt broşu mu taksaydım acaba?” dedi yalnızca, duyulur duyulmaz bir sesle.

Rikkat Teyzede çocukluğundan beri bir tuhafılık sezildiğini, ancak bir türlü yakıştırılmayıp görmezden gelindiğini de aynı gün öğrendim. Çok neşeliyken aniden durgunlaşıp içine kapandığını, bazen günlerce kimseyle konuşmadığını, ortada hiçbir neden olmadan hırçınlaşıverdiğini, en çok da ablasına öfkelenmişliğini...

O gece yanlarında kalmayı istedim, çok da ısrar ettim. Zaten yemek sırasında da yardım edeyim diye teklif etmişim önceden, eve de söylemişim, bir ihtimal yatıya kalırım, beklemeyin diye. Sabiha Hanım Teyzem izin vermedi nedense, inat etti. “Bizi kendimizle bırak, başa çıkmaya mecburuz. Bugün olsan, yarın yoksun; ne değişecek?” deyince, zorla da kalamadım tabii.

Anneme söz verdim, anlattıklarını Fitnat Teyzeye hiçbir zaman belli etmeyeceğime dair. Sözümü de tuttum. Hikâyenin o gün öğrendiklerimle tamamlanmayacağını bilmiyordum henüz. Ayrıntıların oluşabilmesi için aradan yıllar geçmesi gerektiğinin farkında bile değildim. Eksikler, konuk odasındaki gaz sobasının rengârenk ışıklarının önünde Fitnat Teyzeyle geceler boyu konuştuktan sonra tamamlanabilecekti ancak...

O gece, geç saatlerde tuhaf bir gürültüyle uyandım. Önce deprem oluyor zannettim, dışarı çıktım hemen. Baktım annem de fırlamış odasından. “Rikkat!” diyordu telaş içinde, “Rikkat odasında yok!” Alt kattan geliyordu sesler, aşağı indik birlikte korka korka. Gördüklerimize inanamadık bir an. Yatmadan önce büfeye kaldırdığım porselen takım, masanın üstüne yayılmıştı tekrar. Rikkat tabakları birer birer yere atıyordu, gülümseyerek. Her yer porselen kırıklarıyla doluydu, her yer... Dur dedik, yapma dedik, iyilikle söyledik, kötülükle söyledik, her şeyi denedik. Ama söylediklerimizin hiçbirini duymuyor gibi gülümseyerek uzaklara bakıyor, tabakları kırmaya devam ediyordu. Annem kollarını tutmaya çalışınca öfkeleni; korktuk, vazgeçtik. Porselenleri tuzla buz etmesini seyrettik çaresizlik içinde. Sabah olunca, komşuların da yardımıyla bir arabaya koyup hastaneye götürdük. Yolda hâlâ gülümsüyordu...

Resimlerini çizdiğim Rikkat Teyze ve porselen takımın kuşları gibi, hikâyenin devamı da yıllar sonra gerçeklik kazanacaktı, Fitnat Teyzenin bazen hayallerimde, bazen de düşlerimde anlattıklarıyla.

Rikkat bir aydan fazla kaldı hastanede. Ziyaretine gidiyordum her gün, fakat konuşmuyordu benimle, yüzüme bile bakmıyordu. Uyuşmuş gibiydi, kendinde değildi, ilaçlardan belki... “Bekleyeceğiz,” diyordu doktorlar; “telaşlanmayın, büyük bir üzüntü geçirmiş, zaman alır düzel-

mesi...” Hastaneden çıktıktan sonra da eski haline dönemedi kardeşim. Kimseyle konuşmayan, çok az yemek yiyen, sürekli odasına kapanan bir insan oldu, o hayat dolu kız. Hiçbir şeye itiraz etmiyor, ilaçlarını düzenli alıyordu, ama değişmiyordu aylar geçmesine rağmen. Hele benimle, hiç konuşmadı, bir gün olsun yüzüme bakmadı o geceden sonra. Kötü haberi verdiğim için affetmedi beni. Günden güne zayıfladı, çöktü. O aralar, aksilik işte, kanaryası da ölmez mi aniden? Bir sabah odasına girdiğimde...

Fitnat Teyze, annesinin ölümünün ardından konağı satarak, yine aynı semtin uzak bir mahallesinde satın aldığı apartman dairesine taşındı. Konaktan çok az eşya götürdü yeni evine; bazı değerli parçaları eşe dosta dağıtıp kalanları da sattı. Sabiha Hanım Teyzenin arada bir “Rikkat'in çeyizine ayırmıştım bunları,” diyerek iç geçirdiği gümüş çatal-bıçak takımını anne-me, mor bindallıyı ise bana armağan etti. Hepimizi şaşkınlığa düşüren bir hızla boşaltıverdi o kocaman evi. Elli beş yıllık yaşamını anılarıyla birlikte konakta bırakıp çıkarken hiç duraksamadı.

Altmışına yaklaşmıştı, komşuları aracılığıyla dul, emekli memur bir beyle tanıştırıldığında. Bir süre kararsız kaldı, “Çok yaşlı, bir ayağı çukurda, bu yaştan sonra hasta mı bakacağım?” diye istemedi, ama ansızın karar değiştirip sessiz sedasız evlendiğini duydum annemden. Fitnat Teyze yaşamının geri kalan yıllarını önce evli, ardından da dul bir kadın olarak geçirirken huzurlu görünüyordu artık.

Yıkılan konağın yerine büyük bir apartman yapıldı, dış görünüşü eski İstanbul evlerine benzeyen. Fitnat Teyzeyi yeni evinde ziyarete giderken, adımlarım oraya yönlendirdi beni birkaç kez. Hayal gücümün yetersiz kaldığını hissettiğim zamanlarda o evin önünden geçtim; kırılan porselenlerin gürültüsünü, tuhaf gülüşleri, hıçkırıkları, en çok da Behlül'ün eşlik ettiği eski tangoları dinledim, geçkin bir kızın hüznü dolu sesinden. Çocukluk anılarımı koruyabilmek, silinmesine izin vermemek için gittim oraya. Belki de yıllar sonra, hayallerimin sınırlarını alabildiğine zorlayarak bu öyküyü yazacağımı sezdiğim için gittim, kim bilir...

Porselen takımdaki pembe kuşların rengini koyulaştırırken, onları çirkinleştirebileceğim hiç aklıma gelmemişti çocukken çizdiğim resimlerde. Oysa şimdi yazdığım her satırda, sisli puslu eski hikâyelerin büyüsünü bozmaktan nasıl da korkuyorum!

Yine de alıkoyamıyorum kendimi yazmaktan.

